

Dr. Josef Gruber:

Sociálněkulturní potřeby české žurnalistiky.

Jest nápadný nepoměr mezi obecně nesporným uznáváním významu tisku o sobě a mezi podivuhodně nestejným oceňováním, veřejným i společenským, stavu novinářského. Kdežto v Americe a v Anglii jest přeúzký osobní vztah mezi tiskem a aktivní politikou — skoro každý parlamentník jest tam žurnalistou a každý lepší žurnalista politikem, žurnalista jest zítra ministrem a ministr vrací se pozítří k žurnalistice — ve státech evropského kontinentu, zejména v bývalém Rakousku a valnou měrou i u nás, jest vážnost novinářského stavu daleko menší.

Jest několik příčin tohoto menšího hodnocení žurnalistiky. Příčin hmotných, politických i morálních. Žurnalistika dlouho bývala útočištěm ztroskotanců, byla doplňována lidmi bez náležitého vzdělání i bez potřebných vlastností povahových a mravních. Nedostatečné hmotné odměňování novinářské práce družilo se k neuspokojivému postavení žurnalistovu vůči vydavateli časopisu, a v obecnstvu nebylo pro práci novinářovu ani vážnosti ani porozumění.

Zvláště u nás cítíme tyto nedostatky. Stav našeho novinářství pokládá se za nepostačující intelektuálně a snad ani ne mravně, ve vzdělanstvu i mezi novináři samými, a jsou především právě nejčelnější zástupci české žurnalistiky, kteří soukromě i veřejně dožadují se a usilují o nápravu.

Jestliže mravní nedostatky kotví především v našem prostředí politickém, v našich poměrech stranických, v nazírání našich politiků a naší veřejnosti vůbec na novinářství, vede cesta k jinakému povznesení žurnalistiky i stavu novinářského povznesením hospodářského postavení žurnalistů a zvýšením jejich úrovně vzdělanostní.

Na ustavujícím sjezdu Českoslov. novinářské obce v Praze, dne 7. listopadu 1920, bylo usneseno žádati, aby co nejdříve byly podniknuty kroky k uskutečnění zákona, kterým by byl upraven služební poměr redaktorů k zaměstnavatelům dle příkazu doby ve smyslu hmotném i morálním; aby současně pracovalo se o uzákonění starobního, nemocenského a úrazového pojištění žurnalistů a za tím účelem aby co nejdříve uzákoněno bylo založení novinářské komory a zřízeno zvláštní žurnalistické oddělení u ministerstva národní osvěty pro otázky kulturně-tiskové a u ministerstva sociální péče pro otázky sociálně-tiskové. Dále žádáno — vedle zařízení politicko-novinářského klubu pro vzájemný styk i pro styk se zavítavšími sem žurnalisty z ciziny jako základu pro vybudování novinářského domu —, aby vláda při nouzových stavbách pečovala o obydlí pro novináře a při zabírání velkostatků aby pamatovala na zřízení zotavovny pro aktivní a útulku pro sestárlé novináře a aby k tomu cíli vyhradila některý ze zabraných objektů.

Sjezdová resoluce vítala též, že vláda zamýšlí přikročiti ke zřízení zvláštního učení pro novináře, jež chce podporovati ze všech sil, aby se tím dostalo našemu tisku theoreticky vyškoleného dorostu. Ještě větší péči však nechť vláda věnuje vzdělávání mladších žurnalistů v cizině a přibírá žurnalisty k zahraničním občasným misím.

Ministerstva soc. péče, školství a nár. osvěty skutečně již podjala se úkolu, alespoň v nejnaléhavějších směrech sociálně-kulturním potřebám naší žurnalistiky přijíti vstříc. Připraven jest již zákon o úpravě služebního poměru žurnalistu, pracuje se o zákonném zřízení komor žurnalistických, nedostatečné doposud pensijní zajištění žurnalistů má býti zdokonaleno nadleřšovacími příplatky ze zvláštních fondů s povinnými příspěvky zaměstnavatelu, vyhlédnuty jsou již některé objekty, vhodné jako letní zotavovny po vyčerpávající práci novinářské, a po vzdělávací stránce zamýšlí se zříditi co možná již v příštím roce školním při Karlově universitě v Praze dvouleté učení pro vědeckou a technickou přípravu k povolání novinářskému.

Chceme pojednati zde o chystané právní úpravě služebního poměru redaktorského, o žurnalistických komorách a o projektu českého učení novinářského.

I.

Právní úprava služebního poměru redaktorů spadala by vzhledem ke spojitosti s celkovým právem tiskovým, o jehož reformě se rovněž již pracuje, spíše v obor působnosti ministerstva spravedlnosti neb i vnitra. Avšak při dosavadní nepravěnosti kompetenčních poměrů mezi našimi ministerstvy a při neurčitosti pojmu sociální péče není se diviti, že jako jiné stavy i žurnalisté obrátili se se svými stavovskými boolestmi na ministerstvo, od něhož očekávali příspěvní poměrně nejvydatnější a nejrychlejší.

Jde vskutku o žádoucí již zákonné zabezpečení minimálních podmínek právní a hmotné existence žurnalistů, o zákonnou úpravu postavení žurnalistova k časopiseckému podniku a k životu veřejnému, vedle níž by zevrubnější předpisy o vzájemném poměru novinářů k časopisům a jejich vydavatelstvům byly obsaženy ve vzájemných smlouvách kolektivních dle dočasných a místních poměrů periodicky obnovovaných.

Základní, minimální požadavky redaktoru vůči novinářskému podniku v zákoně obsažené nesměly by ovšem, pokud jde o práva žurnalistovi ze zákona vyplývající, ani kolektivními, ani individuálními smlouvami služebními býti rušeny či obmezeny.

Pro služební poměr redaktorů, pokud jde o tiskopisy periodické, platí u nás doposud předpisy rakouského zákona o obchodních pomocnících, a pokud jde o sociální, zejména nemocenské a pensijní pojištění, předpisy o pojištění soukromých úředníků. Různosti služebního postavení redaktoru oproti ostatním soukromým úředníkům přiměly však již na př. v republice rakouské k vydání zákona žurnalistického z 11. února 1920, č. 88 státního zákonníka pro rakouskou republiku, vynuceného ovšem také tehdejší krizí průmyslu časopiseckého. Zákon pokládá se v odborném tisku za první pokus, který bude prý velmi záhy vyžadovati úplného přepracování, a jest zajímavo, že prý teprve po vydání tohoto zákona došlo ve Vídni k první kolektivní smlouvě mezi sdružením rakouských denníků a organizací vídeňského tisku pro vídeňské žurnalisty a vídeňské korespondence časopisecké, kdežto v naší

republice kolektivní smlouvy novinářské jsou zjevem již nesporně starším.

Také zákon u nás chystaný musí na prvním místě vymeziti pojem redaktora, a sice přirozeně v souhlasu s pojmem, vytčeným pro příslušenství žurnalisty k zákonné organizaci komor žurnalistických. Jde o to, zdali za redaktora podle tohoto zákona jest považován, kdo duševně spolupracuje na vytvoření textové nebo obrazové části novinářského nebo nakladatelského podniku, vykonává tuto činnost jako své hlavní povolání a má za to stálý (pevný) plat, nebo stačí-li pro pojem redaktora pravidelná, oproti časopiseckému podniku povinná činnost, kterou kdo vykonává jako hlavní povolání, avšak bez pevného platu. Také tito t. zv. stálí spolupracovníci listu by měli po našem názoru býti přičtení k redaktorům, stejně jako redakční stenografové, kteří vedle přepisování diktátů redakčního obsahu a jejich reprodukce přijímají meziměstská i místní sdělení telefonní, a za určitých podmínek pevně ustanovení korespondenti cizích časopisů; ustanovení zákonná nemohou však zřejmě platiti pro pomocné síly redakční, jako telefonisty, stenotypistky, korektory a pod.

Zákon přirozeně musí určití podmínky smlouvy, a sice jak formální, totiž že zaměstnavatel musí redaktorovi dodati nejpозději v den, kdy službu nastoupil, písemné osvědčení o služební smlouvě s ním uzavřené, tak materiální, že totiž zákon určuje závazně i minimální obsah smlouvy. Redaktorská smlouva má totiž povinně vždy obsahovati zejména přesné vyznačení ressortu redaktora, t. j. vymezení oboru jeho spolupráce v novinářském nebo nakladatelském podniku, dále výšku pevného platu i honorářů za zvláštní výkony a úhrady hotových výloh s výkonem povolání spojených, i konečně periodickou revisi požitkových předpisů, ustanovení o délce pravidelné každoroční dovolené, jakož i o trvání služební smlouvy a o lhůtě výpovědní.

Speciální zákon žurnalistický musí arci vytknouti též svůj poměr k dosavadnímu zákonu o obchodních pomocnících i ke všeobecnému zákoníku občanskému, jichžto leckteré předpisy mohou obstáti i v edle speciálního zákona žurnalistického (na př. o zrušení služebního poměru bez výpovědi).

Při stylisaci zákona bude ovšem potřebí jisté pružnosti, tak na př. požadavek přesného vymezení oboru spolupráce ve smlouvě může působiti vrchní redakci listu vážné nesnáze v potřebě volné dispozice s redakčními silami pro všechny možné případy.

Určení výšky pevného platu, stoupajícího snad samočinně postupem let, může znamenati jenom platové minimum, které přímo předpokládá individuální odměny a příplatky za zvláštní osvědčení se, ač-li nemá svobodné povolání novinářské proměnit se v šablonovité postavení úředníka s automatickým postupem časovým, avšak také s ryze průměrnými výkony.

Při povolání tak namáhavém, v němž nelze vůbec časově vyměřiti denní dobu pracovní (na př. 8hodinný pracovní den!) a jež nadprůměrně vyčerpává nervy, jest jistě odůvodněna i pravidelná každoroční dovolená, delší než u jiných duševních pracovníků

námezdních, jako na př. u soukromých úředníků, u obchodních zaměstnanců a pod. Placená dovolená žurnalistova musí tedy býti minimálním rozsahem určena již v zákoně, musí stoupati s délkou zaměstnání jeho v podniku novinářském nebo v žurnalistu vůbec, musí býti povinná, t. j. redaktor nesmí se jí zříci, a nesmí býti zkrácena ani dobou pravidelných vojenských cvičení, ani z důvodu nemoci, úrazu nebo rekonvalescence.

Také zde bude obtíž v tom, že zákon těžko může rozeznávat mezi listy velkými a malými, mezi denníky a týždenníky či měsíčníky a jinými periodickými publikacemi. Velké denní listy poskytují v kolektivních smlouvách závodních již dnes svým redaktorům namnoze více, nežli zákon chce všeobecně uložit, kdežto pro podniky malé mohou všeobecné předpisy o dovolených nebo o jiných povinnostech podnikatelů (v případě prodeje podniku nebo změny jeho směru) znamenati břímě, síly podniku přesahující.

Po dobu trvání smlouvy nesmí redaktor bez svolení zaměstnavatelova ani vůbec samostatně provozovati novinářský nebo nakladatelský podnik, aniž smí účastniti se v jeho provozu jako spolupodnikatel, ani spolupracovati v jiném podniku novinářském či nakladatelském kromě se svolením zaměstnavatelovým. Porušení zákazu spolupracovníctví v jiném listě, než pro který byl redaktor přijat, mělo by býti důvodem k rozvázání smlouvy bez výpovědi. Zákon vylučuje též tak zv. konkurenční klausuli; právně neúčinná má totiž býti úmluva, kterou jest redaktor obmezován ve své redaktorské nebo literární činnosti na dobu po skončení služebního poměru.

Zvláštní ochrany vyžaduje povolání žurnalistické v příčině výpovědi. Žurnalista, čím je svědomitější a politicky, odborně či povahově úzkostlivější, tím tíže mění místo, tím nesnadněji při výpovědi nalézá nové zaměstnání. Najíti toto nové zaměstnání není právě u žurnalistů jenom otázkou hmotného postavení nebo jinak příznivých podmínek služebních, nýbrž především vědí svědomí a přesvědčení. Co možná dlouhá lhůta výpovědní jest tedy pro žurnalistu zaslouženou, minimální ochranou před nezaměstnaností a nouzí. Naproti tomu vydavatel (nakladatel) nalezne mnohem snáze náhradu za odcházejícího redaktora. Krátkodobá výpověď, kterou by byl vázán žurnalista, není pro nakladatele zpravidla újmou, ba ani obtíží. Jest tedy přípustno, aby výpovědní lhůta byla pro redaktora zásadně kratší nežli pro nakladatele a aby stoupala s délkou jeho zaměstnání v závodě. Nemírné prodloužení výpovědní lhůty ovšem není žádoucí ani pro žurnalistu, ani pro nakladatele. Pracovní výkony redaktorovy budou po dané výpovědi druhdy ochabovati, což listu a jeho nakladateli škodí a žurnalistu demoralisuje, nadto kvalitativní snížení výkonů redaktorových není snad jen újmou pro vydavatele (nakladatele), nýbrž i — a snad v prvé řadě — škodou veřejnou.

Jest konečně žádoucí, aby výpovědní lhůta obou stran končila co možná stejnými termíny (na př. koncem ledna, dubna, července, října), aby při obsazování míst nabídka a poptávka po žurnalistech časově se setkávaly.

Redaktor může tedy dle osnovy služební poměr rozváznouti, nemá-li ujednání výpovědní lhůtu kratší, výpovědi tříměsíční, kdežto pro zaměstnavatele by tříměsíční výpověď měla býti jen minimální.

Stejně zřetele jako při výpovědi vyžadují zvláštních předpisů na ochranu žurnalistů při prodeji časopisu, u něhož jsou zaměstnání. Podle rakouského zákona může nový majitel listu do měsíce po prodeji listu oznámiti redaktorovi, že nevstupuje v jeho smlouvu s majitelem dřívějším. Tu musí však dáti redaktorovi nejen úplatu za celou příslušnou lhůtu výpovědní, nýbrž i zvláštní odškodnění, které činí nejméně celoroční plat a stoupá za každé služební pětiletí třeba jenom načaté o další plat půlroční. Vstoupí-li však nabyvatel (kupec) listu ve smlouvu dřívějšího majitele s redaktory v podniku, nebo neodmítne-li výslovně v uvedené lhůtě vstoupení v tuto smlouvu, nesmí jim dáti výpověď před uplynutím roku, kdežto pro redaktory platí obvyklá lhůta výpovědní. Za splnění závazků nabyvatelových vůči redaktorům v míře zákonem takto vymezené ručí solidárně i prodávající bývalý majitel listu.

Podle naší osnovy, přejde-li podnik novinářský nebo nakladatelský na nového majitele, jest tento oprávněn služební smlouvu s redaktorem beze zřetele na ujednanou dobu jejího trvání zrušiti výpovědí dle všeobecných zásad v zákoně stanovených, tedy se zachováním minimální zákonné lhůty výpovědní. Redaktor může však vedle toho žádati, a sice na dřívějším majiteli podniku, aby mu nahradil veškerou škodu předčasným zrušením služebního poměru způsobenou, jakož i promeškaný užitek (tento poslední nejasný pojem mohl by ovšem zavdati příčinu ke sporům).

Specifickou ochranu poskytuje zákon redaktorovi pro případ, jestliže novinářský či nakladatelský podnik změní politický směr, jež dosud zastával. Redaktor, jemuž přesvědčení brání, aby v podniku i za změněných poměrů spolupůsobil, může do měsíce od chvíle, kdy se o změně dověděl nebo při průměrné bdělosti dovědět, mohl, služební smlouvu bez zachování výpovědní lhůty zrušiti a přísluší mu v tom případě vůči podniku náhrada služebních požitků na výpovědní lhůtu připadajících. Zdali skutečně nastaly podmínky redaktora k tomuto kroku opravňující, rozhodne patrně zpravidla smírčí soud, po případě při žurnalistické komoře zřízený.

Ovšem, zjistiti změnu politického směru listu předpokládá velmi subtilní vyšetřování, zevrubnou obeznamenost s politickými a vůbec myšlenkovými proudy v národě, rozhled politický a všeobecný — věc pro člověka mimo politický život stojícího nerozřešitelná, vždyť změna směru listu může se projevovati nejen v jednání, v aktivním způsobu psaní, nýbrž i v opomenutí, v umlčování věcí, které bývaly dosud v listě předmětem druhdy zevrubného pojednávání a úsilné podpory. Je koncčně věcí velice spornou, má-li speciální zákonná ochrana časopiseckých redaktorů vztahovati se též na redaktory časopisů a korespondencí ve službách státu, zemí a obcí, kteří podléhají jakožto definitivní zřízení státní atd. všeobecným předpisům služební pragmatiky pro dotyčné zaměstnance veřejné. Jestliže bývalo mezi samými žurnalisty sporno, mohou-li redaktoři ve veřejných službách činní býti vzhle-

dem k svému zvláštnímu postavení přijímání za členy stavovských organizací žurnalistických, lze pochopiti, že také proti uzákonění speciální žurnalistické ochrany pro redaktory časopisů státních neb jiných veřejných pronášejí se četné námitky. Otázku musí rozhodnouti především žurnalistické organizace samy mezi sebou. Po našem názoru je zařazení redaktorů ve veřejných službách pod žurnalistický zákon i pod žurnalistické komory věci žádoucí, jak v zájmu dotyčných osob, tak i v zájmu veřejném; bylo by ovšem úkolem nikoliv zákona, nýbrž pružnějšího vládního nařízení prováděcího nalézt v určitých směrech střední cestu mezi předpisy všeobecné služební pragmatiky úřednické (na př. co do soudu a řízení disciplinárního) a mezi zvláštními předpisy zákona žurnalistického. Při nejmenším musel by však tento zákon vztahovati se na všechny žurnalisty, kteří, nejspouze dosud definitivními úředníky státními či obecními, jsou ustanoveni prozatím toliko na smlouvu.

Zákon může, jak řečeno, obsahovati jen základní předpisy o poměru redaktorů k podniku časopiseckému; podrobnosti budou vždy předmětem kolektivní smlouvy, nebo vedle ní též smlouvy individuální, jejíž uzavření kolektivní smlouva druhdy přímo předpokládá.

Mezi takové podrobnosti patří na př., že úvodníky, feuilletony, umělecké a druhdy i jiné referáty nesmějí býti honorovány dle řádků, že redakčně objednaná práce musí býti honorována, nehledě k tomu, je-li upotřebena čili nic, pokud není šefredaktorem prohlášena kvalitativně neupotřebitelnou, a pod.

Podobně musí býti v kolektivní smlouvě upraveno účtování a placení statí zvlášť honorovatelných, náhrada hotových výloh a placení pojistných premií, výplatní lhůty, norm. pracovní doba; kolektivní smlouva musí obsahovati též předpisy, kdy redaktor smí odepřít práci na něm žádanou, na př. je-li protizákonná nebo ohrožuje-li tělesnou bezpečnost spolupracovníkovu nebo přičí-li se podle názorů mezi žurnalisty panujících stavovské cti nebo redaktorské vážnosti dotyčného spolupracovníka, nebo je-li proti dobrým mravům, a naopak že redaktor má právní nárok na přiměřené zaměstnání i na přiměřenou náhradu, není-li bez dostatečného věcného důvodu po delší dobu zaměstnáván způsobem v pracovní smlouvě stanoveným. Věcí kolektivní smlouvy spíše než zákona je též otázka vyhotovení redaktorské legitimace, otázka redakčního výboru nebo důvěrnického sboru a j.

Celkem vzato, jest dostatečné zabezpečení hmotných požitků časopiseckých redaktorů a jejich zaopatření na případ nemoci, stáří, invalidity, a vůbec úprava právního postavení redaktorů nikoliv pouze soukromou záležitostí žurnalistů, nýbrž i v zájmu veřejném. Jest předpokladem pro zvýšení mravní úrovně žurnalistiky, pro lepší výběr dorostu i pro vyšší požadavky na předchozí vzdělání, odpovídající obrovskému významu a moci tisku, zvláště denního a politického.

II.

Instituce komor, jakožto veřejnoprávních povinných organizací stavovských, měla sice původ v dobách zeměpanského absolutismu, kdy nebylo parlamentních sborů ani významnějšího tisku

veřejného, a kdy panovník a byrokracie státní neměli možnosti zvěděti o potřebách a požadavcích určitého stavu jinak, leč vytvořením odborných zastupitelstev zájmových s úkolem sledovati poměry svého stavu a podávati o nich vládě zprávu i potřebné návrhy reformní. Tak vznikly nejprve obchodní komory ve Francii za dob Colbertových, rozšířily se za panství Napoleonova po západním Německu a severní Itálii, přešly v letech 1848—1850 poměrně ve velmi dokonalé podobě za ministra Brucka na půdu tehdy absolutistického bývalého císařství rakouského a rozšířily se později i v jiných státech evropské kultury.

Zdálo by se, že novější doba s všeobecným zastoupením lidu ve sborech zákonodárných, s neobyčejně rozšířeným a vyspělým veřejným tiskem a se všeobecně uznaným právem petičním a shromažďovacím učinila tyto veřejnoprávní, zájmové organizace, jejichž jednání bývala druhdy — také zejména u nás — přípravou pro tribunu politickou, dnes již postradatelnými. Jest také nepochybně, že na př. význam obchodních komor vytvořením nových celostátních organizací průmyslových a obchodních podle oboru rozčleněných poklesl.

Přes to spatřujeme, že instituce stavovských komor právě v novější době rozšiřuje se na odvětví, zejména inteligenčních povolání. Ke starším již komorám advokátním a notářským přistupují nověji komory lékařské, inženýrské, zvěrolékařské a jiné; již před lety přetřásalo se v bývalém Rakousku zřízení komor dělnických, v našem parlamentě navrhuje se zřízení všeobecných komor úřednických a zřízeneckých, zkrátka, jakási suggestivní moc názvu „komora“ přitahuje k institucím komorním i stavy, jež dosud zájmové organizace veřejnoprávní postrádaly.

Sluší v tom nepochybně spatřovati jakousi obnovu korporáčního ducha, jaký ovládl od 11.—12. století druhou polovici středověku: na místo historických cechů, gild a gremií vstupují dnes pro výdělková povolání hmotná místní živnostenská společenstva a jejich svazy teritoriální i odborné a pro povolání více duševního rázu organizace s pyšnějším názvem komor.

Je otázkou, je-li snad potřebí zvláštních komor pro stav poměrně tak nečetný, jakým jsou v celkovém rozvrstvení národa žurnalisté, a nestačí-li dobrovolné organizace, jaké mají naši žurnalisté ve spolku českých žurnalistů, v Jednotě a v Syndikátu a které se celkem dobře osvědčují. Uznáváme-li však, že veřejný a zejména denní tisk má zvláštní postavení a úkoly v životě státním, národním a veřejném vůbec a že časopisectví vykazuje zvláštní poměry, které by ve všeobecných velkých komorách úřednických či dělnických nedošly náležitého výrazu a přímo zmizely na úkor i žurnalistiky i stavu novinářského, nemůžeme leč k této otázce přisvědčiti, a že se potřeba povinné veřejnoprávní organizace na místo nebo vedle nezávazných odborových organizací soukromých pocituje již všeobecně, toho jsou dokladem snahy po zřízení žurnalistických komor u nás i za hranicemi.

Oproti jiným závazným organizacím stavovským jsou tu ovšem jisté potíže. Především jest dosti obtížno vymeziti přesně pojem

žurnalisty, zejména když by komorní organizace měla zahrnouti také spolupracovníky jiných časopisů nežli pouze denních nebo týdenních. Sporno jest též, mají-li za příslušníky žurnalistické komory býti prohlášeni jenom žurnalisté, kteří jsou ustanoveni trvale se stálým platem měsíčním nebo ročním a jimž jest novinářství hlavním povoláním, či také všichni ostatní pravidelní žurnalističtí spolupracovníci tuzemských denníků nebo jiných, pravidelně alespoň týdně vycházejících listů politických, pokud i oni vykonávají toto spolupracovníctví jako hlavní povolání, či také žurnalisté, kteří jsou zaměstnáni v novinářských službách státu, zemí nebo obcí, korespondenti zahraničních časopisů, pokud tuto činnost provozují jakožto hlavní povolání v některém místě tuzemském a jsou také tuzemskými příslušníky státními, nebo konečně za týchž předpokladů i pevně ustanovení spolupracovníci časopiseckých korespondencí.

Nesporno zdá se již, že příslušníky žurnalistických komor by měli býti též nakladatelé a vydavatelé denních listů, nřkoliv pouze žurnalisté. Jenom oboustranná organizace zaměstnanecská i zaměstnavatelská může upravití půdu pro kolektivní dohodování o otázkách služebního poměru, zdůraznití solidaritu zájmovou obou skupin a prosadití komorám potřebnou praktickou moc výkonnou, jež nemůže býti diktátorstvím, jednostranně toliko zaměstnanci vykonávaným. Ovšem jest pak nezbytno, aby žurnalistická komora sestávala ze dvou sekcí, žurnalistické a vydavatelské (nakladatelské), při čemž by žádoucí převaha živlu novinářského v plenu a ve vnějším vystupování komory byla zajištěna jednak počtenějším zastoupením žurnalistů (arci za přiměřeného zabezpečení práv minoritních pro sekci nakladatelskou), jednak tím, že by — při jednotné organizaci komory na venek — prezident komory byl vždy vzat ze žurnalistických členů jejích.

Pro naši republiku jest dalším problémem, má-li zřizena býti pro celý stát komora jediná se sídlem v Praze, či doporučuje-li se jakási decentralisace, t. j. zřízení komor pro jednotlivé země, na př. pro Čechy, pro Moravu a Slezsko, pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, a dále, mají-li v zemích býti žurnalistické komory rozdělny opět dle národnosti svých příslušníků (nebo dle jazyka listu), či mají-li býti při zemských komorách opět alespoň národnostní skupiny, jak jest tomu doposud v dobrovolné organizaci spolkové, nebo naopak celostátní komory národnostní. Nějaké další tříštění organizace zřizováním zvláštních komor pro obvody komor obchodních a živnostenských nebo pro jiné užší obvody, než jsou uvedené obvody zemské, se ovšem nedoporučuje.

Jakožto úkoly novinářských komor bylo by dle příkladu všech dosavadních institucí komorních uvéstí všeobecně zastupování duchovních i hmotných zájmů časopisectví a pěstění právních, hospodářských a sociálních i vzdělávacích interesů stavu novinářského. Šlo by tu nejen o hmotné povznesení a vzájemnou podporu příslušníků stavu novinářského, nýbrž i o povznesení žurnalistiky vůbec, o zvýšení intelektuelní i mravní úrovně denního tisku, o ochranu cti a důstojnosti stavu novinářského, avšak též o spolupůsobení při zlepšování zákonodárství tuzemského i mezinárodního

nejen v užším oboru žurnalistiky, nýbrž ve všech oborech veřejného tisku se dotýkajících (tedy na př. tuzemské i mezinárodní zákonodárství o tiskovém právu a literárním majetku, o mezinárodní dopravě poštovní, telegrafní a telefonní, o mezinárodním zpravodajství atd.).

Za tímto cílem byly by novinářské komory činny zejména těmito prostředky:

Po stránce poradní podáváním dobrozdání zpráv a návrhů o zákonných a jiných předpisech či opatřeních k dotazům vlády nebo zákonodárných sborů nebo i z vlastní iniciativy ve věcech zájmů časopisectví a novinářského stavu se dotýkajících, pořádáním a nket, schůzí i veřejných projevů o poměrech a potřebách novinářství a novinářů,

vytčením všeobecných zásad při praktických direktivách, jimiž by se žurnalisté měli řídit ve svém povolání, jakéhosi stavovského řádu žurnalistického,

represivními opatřeními proti oněm příslušníkům stavu, kteří by hrubě porušili stavovský řád, nebo se hrubě provinili proti cti stavovské či občanské, jinými slovy vykonáváním disciplinární moci nad příslušníky stavu a zřízením čestného soudu stavovského,

zřízením smírčího soudu pro spory o otázkách časopiseckých a žurnalistických, zejména mezi žurnalisty a vydavatelstvy,

zřízením znaleckého sboru poradního pro žurnalistické otázky, návrhy na jmenování soudních znalců a jiných expertů, vysíláním zástupců do všech sborů, jednajících o určitých problémech žurnalistických.

Komory žurnalistické spolupůsobily by vůbec při provádění všech opatření, směřujících k rozvoji časopisectví nebo k povznesení hospodářského a sociálního postavení i mravní a vzdělanostní úrovně stavu žurnalistického, zejména na př. při uzavírání kolektivních smluv, při prostředkování práce a potírání nezaměstnanosti, při zdravotní péči, při starobním zaopatření příslušníků a pensijním pojištění vdov a sirotek a při všech zařízeních pro všeobecné a odborné vzdělání a výchovu dorostu žurnalistického (školy, kurzy, přednáškami).

Jakožto administrativní úkoly vedly by žurnalistické komory rejstřík podniků časopiseckých, seznam svých příslušníků, statistiku časopiseckou a žurnalistickou, konaly by šetření o hospodářském a sociálním stavu žurnalistiky i žurnalistů, podávaly by dozorcímu úřadu každoročně zprávy o poměrech svého oboru i o opatřeních v příčině žurnalistiky a stavu žurnalistického učněných.

Příslušníkem žurnalistické komory byl by každý, kdo spadá pod pojem redaktora či nakladatele (vydavatele) časopisu v zákoně vytčený a jest činný v obvodě komory. Příslušníci komory, kteří jsouce svéprávní, nejsou vyloučeni z volebního práva do obcí a jsou tou dobou v obvodě komorním zaměstnání, měli by aktivní volební právo do komory, t. j. volili by podle volebního řádu, dozorcím úřadem vydaného, členy své příslušné komory. Každá komora čítala by dle teritoriálního rozsahu, pro nějž by byla zří-

zena, určitý neveliký počet (snad 11—15) členu, jež by všichni příslušníci komory, aktivní právo mající, volili přímou tajnou volbou na 6 let dle zásad poměrného zastoupení. Vždy po třech letech vystupovala by polovice členů a nahrazovala se novou volbou.

Passivní právo volební příslušelo by těm příslušníkům komory, kteří majíce aktivní právo voličské, jsou ve věku alespoň 24 let a alespoň jeden rok činni v obvodě komory.

Ztráta passivního práva volebního, nález disciplinární komise nebo hrubé porušení či zanedbávání povinností členských mělo by v zápětí ztrátu členství v komoře (příslušenství ke komoře nenuže ovšem nikdo býti zbaven, pokud jest právě žurnalistou či nakladatelem ve smyslu v zákoně uvedeném).

Každá komora by měla dvě sekce, žurnalistickou a nakladatelskou, každá sekce byla by zvláštním sborem volebním, sekce nakladatelská byla by početně slabší sekce žurnalistické.

Každá komora volila by svého presidenta (buď vždy ze stavu žurnalistického nebo střídavě z té či oné sekce), každá sekce volila by svého předsedu a zapisovatele, předsedové sekcí byli by zároveň místopředsedy komory, všech 5 funkcionářů tvořilo by pak představenstvo komory.

Možno by bylo ovšem, že každá z obou sekcí, redaktorská i nakladatelská, měly by zcela samostatnou organizaci, vlastního předsedu a jeho náměstka, vlastní představenstvo a zvláštní valné hromady, čímž by choulostivá otázka volby společného presidenta byla odstraněna.

Členství komory bylo by úřadem ryze čestným, za účast ve schůzích, za práce pro komoru vykonané nesměli by členové bráti úplaty, nanejvýše jen náhradu hotových výloh dle předpisů jednacího řádu.

Pro konceptní, kancelářské a pokladní práce zřídila by komořa zvláštní kancelář s odborně vzdělaným sekretářem, který by spolupodpisoval veškerá vyřízení a listiny komory, nesměl by však býti jejím členem.

K poradě o společných záležitostech a jejich provedení konala by představenstva (nebo plena) všech komor každoročně společné schůze a sjezdy.

Komory byly by podřízeny ministerstvem školství a sociální péče, jež by schvalovala stanovy, jednací řády i volební řády každé komory, stanovy smírčího soudu a soudu čestného, rozpočet i účetní závěrku.

Výdaje žurnalistických komor hradily by buď obě sekce, redaktorská i nakladatelská, stejným dílem, každá sekce by pak rozvrhla díl na ni připadající na své voliče, nebo by každá z obou sekcí uhrážovala sama svoje výdaje pravidelnými příspěvky svých členů, buď stejnými nebo podle ročního platu u redaktorů a podle velikosti listu u nakladatelů odstupňovanými.

Ministerstvo sociální péče rozeslalo již koncem května t. r. zúčastněným organizacím dotazník o zásadních otázkách organizace žurnalistických komor se týkajících k dobrozdáním, po jejichž dojití bude předloha příslušného zákona národnímu shromáždění podána.

Třebas bychom nekladli zřízení novinářských komor mezi nejdůležitější úkoly našeho zákonodárství, přece máme za nepochybné, že vedle jiných zařízení vzdělávacích a sociálně-politických, vládou chystaných, zavedení instituce žurnalistických komor může značně přispěti ke zvýšení vzdělanostní a mravní úrovně denního tisku. Můžeme-li se právem honositi, že tisku úplatkářského, revolverového a pod. nekalých zjevů u nás není, nelze bohužel tvrditi totéž o ochraně cti jak mezi novináři samými, tak proti třetím osobám, zvláště vůči protivníkům politickým či jen osobním. Jak neutěšeny jsou u nás poměry v posledním směru a s jakou již resignací jsou přijímány, dokazuje sama oficiální zpráva syndikátu denního tisku československého pro letošní valnou hromadu slovy (strana 17.): „Urážlivého způsobu psaní a vzájemného na cti ubližování bylo v minulém správním roce tak neobyčejné množství, že výbor syndikátu byl nucen učiniti opatření, aby byl zbaven povinnosti prostředkovati mezi napadenými stranami.“

Nejsmutnější jest, že novinář musí často trpěti, aby v listě jím vedeném a podepsaném vyrovnávali své účty osobní nebo politické anonymně bez studu mocní činitelé listu aneb strany způsobem, za jaký by redaktor sám nepřevzal odpovědnosti, kdyby směl článek mu vnucený odmítnouti.

Vedle novinářského učení, o jehož zatímní zařízení usiluje ministerstvo školství a národní osvěty, může k takovémuto zvýšení mravní úrovně našeho tisku přispěti nepochybně a snad v první řadě instituce stavovské žurnalistické komory.

Činnost této budoucí komory novinářské nesměla by se ovšem omezovati jenom na ochranu zájmů organisovaných příslušníků stavu, nýbrž měla by hledět zameziti utrhačné útoky proti komukoliv, nechť pocházejí již od vlastních redaktorů listu, či jsou do listu vnášeny anonymně odjinud, zkrátka měla by hleděti, aby povznesla v novinářích vedle vzdělanostní úrovně i vědomí mravní zodpovědnosti jejich za všechno, co v listě jejich jménem se kryjícím se přináší.

III.

Jsou-li v dnešní sociálněpolitické době obecně uznávány a zcela pochopitelný veškerý návrhy a podněty, směřující za povznesením hmotného postavení novinářstva, není daleko ještě jednotného názoru o vhodnosti odborného vědeckého školení pro žurnalistická povolání.

Přes to, že až do nejnovější doby výběr žurnalistů i odborná jejich příprava byly úplně zůstaveny náhodě, jest nesporno, že již i při tomto ryze náhodném doplňování stavu novinářského věnovaly se žurnalistice již nyní hustou měrou síly přímo výtečně nadané. Dotvrzuje to jak stoupenutí vnitřní kvality novin, rozmanitost i prohloubení jejich obsahu, tak i známá skutečnost, že přemnozí z novinářů přešli časem v jiná společenská povolání, v nichž se druhdy skvěle osvědčují, na vysoké školy, do bank a velko-průmyslových závodů, do vyslanectev a na konsuláty.

Pochopitelně se tedy vynořuje otázka, zda jest vůbec potřeba nějaké zvláštní školy novinářské a zda by nestačil dosavadní „při-

rozený výběr“ i pro budoucnost. Novinář se prý rodí a nedělá se, vynikající talent žurnalistický uplatní se i bez odborné školy, a kdo nemá pro žurnalistiku vnitřního nadání, ba přímo posvěcení, nestane se dobrým novinářem ani po sebe delším maření času a peněz v nějakém odborném studiu v každé řádné redakci naučí se za měsíc více, nežli v novinářském semináři za rok. Má-li i rozenému novináři podati se ruka, aby se přirozený talent mohl plně rozvinouti a uplatniti, proč nepostačil by k tomu náš posavadní systém školský, zvláště v nejnovější době až do vysokoškolských specialit vybudovaný, na místo jakýchkoliv zařízení specificky novinářských. Potřebuje-li novinář určitého vědeckého vzdělání, na př. ve státním a mezinárodním právu, v národním hospodářství a pod., nechť jde prostě na vysokou školu, kde se mu dostane skutečného odborného vzdělání na podkladě ryze vědeckém. Konečně „novinář“ jest asi tak široký pojem jako spisovatel, jaké vnitřní a dokonce vědecké společenství jest prý mezi místním reportérem a mezi literárním kritikem téhož listu.

Zatím, co jedni takto přímo s jakousi vášnivoštlí potírají ideu školy i semináře žurnalistického, jiní, a snad právě nejčelnější a při nejmenším nadprůměrní novináři čeští s trpkým rozhorlením konstatují, že novinářství se svým úžasným, jedinečným na světě postavením rádce, učitele, tvořitele veřejného mínění (v dobrém i ve špatném směru), se svojí obrovskou mocí a s právě tak vysokou zodpovědností za následky, jež svými činy vyvolává, postrádá vůbec odborné přípravy ve svém oboru a dosud jediné u nás vymyká se jakémukoliv školení, že utváření se žurnalistiky jest dosud výhradně zůstaveno vlnám osudu, které přiváděly k ní její příslušníky a tím také určovaly její ráz.

Vědecká výchova budoucích žurnalistů jest alespoň právě tak důležitá jako odborná příprava právníku, středoškolských profesorů, theologů atd. Je-li sice nepochybně, že sebe delší a důkladnější příprava nemůže nahraditi talent, kde by ho nebylo, platí nicméně pro žurnalistiku při nejmenším totéž, jako pro malíře, sochaře, hudebníky a dramatické umělce, kteří přece právě tak nezbytně potřebují talentu a pro něž přes to již od dávných dob zřizují se umělecké akademie. I novinářské talenty získají, uspoří-li jim škola nejjisté tápání, soustředí-li jejich studium na ony obory, jež mají pro jejich budoucí činnost novinářskou skutečný význam, a zužitkuje-li lépe jejich čas, zatím co živly netalentované a nezpůsobilé mohou právě školou a jejími požadavky na zdatnost jejich zavčas býti odvráceny od povolání, v němž by se nemohly uplatniti ani na prospěch svůj, ani na prospěch celku.

Nehledíc ke sporadickým starším pokusům, jako bylo na př. známé „Zeitungs-Kollegium“ prof. J. G. Ecka v Lipsku již od roku 1730, skutečně od let 1890. všude množí se hlasy pro vědeckou výchovu budoucích žurnalistů a současně pokračuje soustavněji vědecké bádání o časopisectví. Proslulý národohospodář německý, Karel B ü c h e r, konal již od r. 1884 přednášky o novinářství v Basileji a později v Lipsku. Roku 1897 zřídil prof. Dr. Adolf K o c h žurnalistický seminář na universitě v Heidelberce a konal pravidelné čtení o dějinách, podstatě a významu veřejného mínění,

tisku a žurnalismu v Německu. V Kolíně nad Rýnem konal od počátku let devadesátých hospodářský politik „Kölnische Zeitungu“ Dr. Robert Brunnhuber přednášky o dnešním časopisectví, o kultuře a tisku. Ve Švýcarsku zamítla sice universita ženevská roku 1900 stolicí žurnalistiky, ale již roku 1903 habilitoval se tam Dr. Wettstein jako první soukromý docent pro novinářství a roku 1905 obdržel již první učební příkaz pro dějiny a právo tiskové a pro žurnalistický seminář. V Berlíně pověřila vysoká obchodní škola roku 1910 šéfredaktora obchodní části „Berliner Tagblattu“ Arthura Nordená učebním příkazem o národním hospodářství a tisku (přednášky tyto byly velmi čteně navštěvovány) a po něm konal Dr. Haas, ředitel společnosti „Transoceana“, čtení o žurnalistice komerční. V Lipsku zřídil majitel „Leipziger Neueste Nachrichten“ Edgar Herfurth při pětistyletém jubileu lipské university při této universitě pro vyučovací zařízení žurnalistická nadaci, k jejímuž příkazu prof. Bücher načrtl vyučovací plán žurnalistického učení; když pak vláda osnovu Bücherovu schválila a zaručila příspěvek zařizovací a pravidelný vydržovací, počato v letním běhu 1915 pod řízením Bücherovým s přednáškami a cvičeními žurnalistickými. Po Lipsku následoval Berlín, kde při orientálním semináři ustaven zvláštní seminář pro časopiseckou nauku a praxi, jehož řízením pověřen Otto Jöhlinger.

Roku 1919 senát vysokých škol Londýnských usnesl se k podnětu anglického ústavu pro žurnalisty propůjčovati diplomy pro žurnalistiku těm, kdož složí závěrečnou zkoušku ze současně zařízeného učebního kursu pro žurnalisty. Členy kursového komitétu jsou vynikající profesoři a žurnalisté angličtí a předsedou jest shakespearovský badatel Sidney Lee; první diplomy mají býti udílány letos.

Podle novinářských zpráv založil Mr. Walter Wilgus ze žurnalistické školy při universitě kolombijské v New Yorku, školu žurnalistickou při filipínské universitě na Manile, prvou toho druhu školu na dálném východě. K přijetí do školy žurnalistické jest tam potřebí absolvování dvouletého studia na universitě s výborným prospěchem.

Hodnotu žurnalistického vyučování pro všechnu kulturu národní oceňovaly zvláště Spojené Státy Americké, jež mají snad při všech větších universitách zvláštní odbor novinářský s ostatními fakultami úplně rovnocenný. Nejdokonaleji vypravenou fakultu novinářskou, opatřenou naprosto všemi pomůckami a dokonce tisknoucí svůj vlastní denník v 10.000 exemplářích pro práce žáků, má universita v Kansas-City. Zakladatelem novinářské fakulty byl někdejší president americké Unie Roosevelt, mezi správci jejími jest též jiný bývalý president Amerických Spojených Států William Taft. Z těchto fakult vycházejí vzdělání žurnalisté, po nichž je v Americe velká poptávka a jejichž uplatněním se úroveň amerického tisku silně stoupla.

Radikální obrat v názorech na úkoly tisku způsobily zkušenosti světovou válkou získané zvláště v Německu; přednáškové seznamy pro letošní letní semestr říšskoněmeckých universit přinášejí již skoro nepřehlednou řadu přednášek a cvičení žurnalistických.

Vedle novinářského ústavu v Lipsku, kde B ü c h e r kromě dvouhodinového čtení o novinářské politice a všeobecných cvičení konal 4 přednášky o politickém žurnalismu, o obchodní žurnalistice, o feuilletonu a krajinské redakci, čtou v Münsteru C a s t e l l e a d' E s t e r o dějinách i o současném tisku německém i zahraničním, o podstatě a vzniku veřejného mínění, prof. P l e n g e a dva jiní konají hospodářskohistorické a politické praktikum o novinářství, v Berlíně prof. J ö h l i n g e r koná všeobecné přednášky o novinářství v Německu a v cizině a cvičení seminární. Přednášky a cvičení o hospodářské části novin, o dějinách tisku, o kritické četbě obchodních listů německých a cizozemských, o denních otázkách hospodářských se zřetelem k hospodářské části novin konají se v Mnichově, Frankfurtě nad Mohanem, Freiburgu, Kielu, Heidelbergu a Vratislavi, a pomýšlí se vážně na jmenování řádných i mimořádných profesorů pro bádání novinářské.

Viděti, že myšlenka novinářského studia není přec tak absurdní, jak byla leckde u nás prohlašována. Nikde již nespolehá se, alespoň pro gros žurnalistů, pouze na talent, jehož arcí kdo nemá, nemůže býti na žurnalistu vychován. Uznává se obecně, že dnešní dělba práce, právě v nejlepších žurnálech provedená, i chvať s novinářskou prací spojený znemožňují všestrannou a důkladnou průpravu začátečníků, že málo oborů trpí nedostatkem spolehlivého dorostu tou měrou jako tisk, že zejména redaktoři rubriky národohospodářské jsou velikými denníky stále hledáni a výborně placeni, že však se na ně kladou též vždy větší nároky. Konečně i ve vnitřní službě časopisecké vznikla vývojem místa úřednická, redakční sekretáři, archiváři, knihovníci, stenografové a jiní úředníci tiskoví (Německo zřídilo pro ně již zvláštní akademii v Detmoldu), a rovněž hledají a draho platí pomocné síly přecetné nově vznikající tiskové kanceláře úřední.

Lze-li posuzovati časopisectví s různých hledisek: politickohistorického, literárního, právníckého, národohospodářského i filologického, nejbliže leží žurnalistika nesporně národnímu hospodářství. Jeť časopis především zařízením styku hospodářského a společenského, je podnikem, patřícím k nejhlavnějším oporám dnešního života hospodářského. Z redakce přešel na universitní dráhu již proslulý národohospodář Albert S c h ä f f l e, který býval 10 let redaktorem u „Schwäbischer Mercur“, z „Frankfurter Zeitungu“ přešel kdysi na universitu národohospodář B ü c h e r, dnes zvaný stařešinou německé žurnalistiky, a mezi universitními vykladači nauky žurnalistické v cizině zaujímají i dnes národohospodáři místa nejčelnější; ovšem, byli původně žurnalisty též pozdější proslulí geografové P e s c h l a R a t z e l. (Dokončení.)

Sekční šéf Dr. Hynek Kubišta:

Poválečná politika bytová v republice Československé.

(Pokračování.)

Prováděcí nařízení o finanční podpoře stavebního ruchu podle hlavy VI. a VII. zákona ze dne 11. března

Dr. Josef Gruber :

Sociálněkulturní potřeby české žurnalistiky.

(Dokončení.)

U nás podniklo České učení pro politické vědy v Praze ve školním roce 1913/1914 pokus se zvláštními kursy pro žurnalisty. Vedle přednášek všeobecně politicky vzdělávacích (o vývoji státu, o ústavní i správní organizaci, o zahraničních záležitostech, o branné moci, o dějinách české politiky, o politických stranách, jejich vývoji, programech a organizaci, o anglickém parlamentarismu, o správě hospodářské a sociální, o rozpočtu a financích státních i o správě finanční) o slušném celkovém počtu 50 přednáškových hodin pořádaný byly pro žurnalisty jako zvláštní doplněk přednášky o právu autorském a tiskovém, o novinách a jejich povaze i dějinách, o novinářské technice a organizaci zpravodajství, o zpravodajství světovém, o administraci, inserci a reklamě, k tomu pojal se výklad o řečnictví, zamýšleny byly též exkurse a pod. Úspěch těchto zařízení byl však nepatrný; přednášky, i specificky novinářské, těšily se daleko většímu zájmu širších kruhů posluchačstva, nežli žurnalistů, pro něž byly určeny.

I kdyby nebylo početných a právě v poslední době se množících příkladů vzdělávacích zařízení pro žurnalisty v cizině, je po našem názoru také u nás již nezbytno umožniti nejenom odbornou vědeckou přípravu pro žurnalistický dorost, podobně jako máme již ode dávna zařízení akademie pro umění výtvarné a hudební a nověji i školy dramatické, nýbrž jest nám postarati se i o poučení o žurnalistice především pro vysokoškolské posluchače a široké kruhy vzdělaného obecnstva vůbec, aby nabyly rozhledu o technice, organizaci a potřebách tisku, aby dovedly s porozuměním a kritičností noviny čísti a posuzovati i aby se tak v obecnstvu povzneslo politické vzdělání i soudnost hospodářská. Z tohoto širšího, pro význam a úkoly tisku lépe připraveného obecnstva pak mohou vzejíti oni externí spolupracovníci z kruhů odborných i ze vzdělaného obecnstva vůbec, kterých je právě v našem národě i u srovnání s našimi Němci dosud bohužel nepoměrně málo a bez kterých se dnes žádný list na výši doby stojící na trvalo obejíti nemůže.

Posléze jsou vzdělávací zařízení pro žurnalistiku též neobyčejně vhodným oplodněním studia vysokoškolského novými předměty pro politické a kulturní vzdělání širších kruhů vůbec. Povaha žurnalistického učení vyžaduje totiž, aby soustavně uvádělo především do poznání doby současné, kde i vzdělancům způsobuje neobyčejné potíže nepřístupnost a nesoustavnost materiálu i nedostatek literárního jeho zpracování. Výklady na novinářském učení musí, mají-li hověti svému úkolu, především dáti základ pro důležitou a nezbytnou „vědu o přítomnosti“. Nesmějí obsahovati to, co je snadno dostupno v dobrém a přehledném zpracování literárním nebo dokonce ve známých příručkách či učebnicích, nýbrž především to, co se na universitě či na vysoké škole nepřednáší, nebo věci sice známé a přednášené, ale v účelném shrnutí z hlediska žurnalistiky a přizpůsobené jejím potřebám.

V uznání této potřeby ministerstvo školství a národní osvěty na základě předběžných porad se zástupci žurnalistických organi-

sací, již v červenci 1920 konaných, pojalo úmysl zaříditi při právnické a filosofické fakultě Karlovy university v Praze žurnalistické kursy, jejichž přípravné práce byly svěřeny pisateli této stati.

Pisemná anketa o co nejúčelnějším uspořádání těchto kursů u všech osobností našeho života vědeckého, spisovatelského a novinářského, u kterých zájem o věc byl předpokládán, autorem pořádaná, vítala skoro na veskrz vše myšlénku odborné vědecké přípravy pro povolání novinářská.

Jeden z nejstarších a nejlepších českých novinářů a spisovatelů uvítal toto zařízení „jen radostně. Již, prý, proto, aby naše novinářství bylo povzneseno na vyšší úroveň odbornou i mravní. Úcta i vážnost k novinám poklesla, úcty ke stavu novinářskému vůbec není. V té věci je třeba důkladné nápravy a je třeba, aby v lidech, kteří se hodlají oddati novinářství, bylo vypěstováno vědomí nesmírné odpovědnosti, kterou mají k veřejnosti, pro kterou chtějí pracovati. Aby v nich bylo vzbuzeno svědomí. Aby z nich byl vychován pevný charakter. A zdá se, že je k tomu svrchovaný čas!“

Došlé odpovědi obsahovaly zároveň tolik návrhů a podnětů pro učební osnovu novinářského učení, že by toto učení, zahrnujíc encyklopedicky snad všechno lidské vědění, bylo vyžadovalo intensivního studia 4 až 5letého.

Několikeré porady vyhlédnutých osobností učitelských i užšího komitétu z nich zvoleného měly těžký úkol, z přemíry požadavků a podnětů vybrati jádro nejnezbytnější a nejúčelnější. Na podkladě svých původních návrhů a dodatků v nich těmito poradami provedených vypracoval pak pisatel konečný návrh organizačního řádu a učební osnovy českého učení novinářského, který byl také schůzí žurnalistických organizací přijat a doznal i ve shromáždění české obce novinářské dne 12. května t. r. plného souhlasu. Dle toho má býti české novinářské učení při Karlově universitě v Praze zařízeno, jak následuje:

Účelem dvouletého českého „učení pro vědeckou a technickou přípravu k povolání žurnalistickému“ při právnické a filosofické fakultě Karlovy university v Praze jest jednak umožniti odbornou vědeckou přípravu pro žurnalistické povolání, jednak též poskytnouti posluchačstvu vysokoskolskému a širokým kruhům vzdělaného obecnstva vůbec příležitost ku poučení o technice a organizaci, o potřebách a úkolech tisku i ke zvýšení politického vzdělání a soudnosti ve věcech hospodářských

Do tohoto odborného studia novinářského zapisují se:

a) jako řádní posluchači aktivní žurnalisté v československé republice činní na základě doporučení stavovských organizací novinářských, ministrem školství a národní osvěty určených;

b) jako řádní posluchači dále též všichni, kdož předchozím vzděláním vyhovují podmínkám k zápisu za řádného posluchače kterékoliv vysoké školy tuzemské;

c) jako mimořádní posluchači ti, kdož s jinakým dostatečným vzděláním byli ředitelstvím po slyšení profesorského sboru neb novinářských organizací k návštěvě tohoto studia připuštěni.

Novinářské učení se dělí ve 3 odbory:

- a) pro žurnalistiku politickou,
- b) pro žurnalistiku hospodářskou,

c) pro obor literárně-umělecký (feuilleton, politika vědecká, literární a umělecká, nauková publikace, soudní síň, causerie místní, modní, společenská, sport a pod.).

Řádní posluchači jsou povinni, přihlásit se alespoň do jednoho z těchto odborů a tvoří pro ně pak veškeré přednášky a cvičení odboru jimi zapsaného jednotný celek, který musí být jimi jako celek zapsán a frekventován.

Za učitelské síly novinářského učení povolávají se:

a) pro přednášky a cvičení specificky-časopisecká novinářští odborníci z praxe, jakožto honorovaní docenti (titulární profesori);

b) pro ostatní předměty profesori a docenti vysokých škol, dle potřeby i jiní odborníci.

Vyučování na novinářském učení záleží:

a) v celosemestrálních přednáškách a cvičeních všem neb dvěma odborům společných;

b) ve zvláštních přednáškách a cvičeních pro každý jednotlivý odbor;

c) v ojedinelých přednáškách a přednáškových cyklech o jednotlivých speciálních předmětech;

d) v odborných exkursích do sezení zákonodárných sborů a jiných zastupitelstev politických a zájmových, do podniků časopiseckých, knihtiskařských, průmyslových a pod.

Návštěva přednášek a cvičení odboru posluchačem zvoleného jest pro řádné posluchače povinná a kontroluje se po případě občasnými presenčními listinami. Účastníci seminárních cvičení jsou zavázáni k pracím, od ředitele cvičení uloženým; nedostatečná frekvence cvičení neb neúčast na pracích seminárních zbavuje práva, ucházeti se o potvrzení návštěvy neb o připuštění ke zkoušce státní.

Dle potřeby doporučí se frekventantům, poslouchati určité přednášky na fakultách universitních neb na jiných vysokých školách v Praze.

Školní rok a prázdniny řídí se dle norem pro Karlovu universitu v Praze platných.

Povinné předměty každého odboru nepřekračují zpravidla 20 hodin týdně a přednášejí se co možná mezi 10. a 14. hod.

Kursy se opakují prozatím jen každá 2 léta.

O školném a osvobození od školného platí normy universitní.

Studium novinářského učení zakončeno jest pro řádné posluchače závěrečnou státní zkouškou, jejíž hromadné termíny jsou vždy koncem července druhého roku studijního a počátkem října, ledna a dubna školního roku následujícího.

O vykonané státní zkoušce vydá se kandidátovi vysvědčení (diplom).

Zkušební řád vydá a zkušební komisaře jmenuje ministr školství a národní osvěty. Alespoň jeden člen komise bude vzat z praktických žurnalistů. Jinak platí o zkoušce a taxách zkušebních obdobně předpisy o státních zkouškách státovědeckých.

K absolventům žurnalistického učení, kteří složili závěrečnou státní zkoušku s dobrým prospěchem, vezme se předem zřetel při udílení cestovních stipendií k návštěvě žurnalistických či politických, národohospodářských nebo literárně-uměleckých zařízení vzdělávacích v cizině.

Pro mimopražské žurnalisty bude vždy nejpozději na sklonku druhého roku pořádán v Praze nebo na venkově asi 4nedělní kurs, obsahující dle zvláštní učební osnovy veškeré podstatné předměty univer-

sitního učení časopiseckého, doplněný dle potřeby venkovské žurnalistiky dalšími předměty praktickými (administrace, expedice atd.).

Přednášky nebo přednáškové nástiny k těmto kursům budou přihlášeným účastníkům předem rozeslány; kursovní vyučování samo bude pak již rázu diskusního a seminárního.

Veškeré vyučovací síly časopiseckého učení jmenuje ministr školství a národní osvěty, který pověří jednoho z učitelů povinných předmětů organizací a jednotným vědeckým řízením učení.

Profesoři a docenti povinných předmětů časopiseckého učení tvoří učitelský sbor, který se pod předsednictvím ředitele schází dle potřeby, nejméně však vždy na počátku a na konci každého semestru, k poradám o návrzích stran učební osnovy, povolávání docentů, připouštění posluchačů k zápisu a ke státní zkoušce, osvobození od školného a pod.

K zasedáním učitelského sboru vysílají stavovské organizace žurnalistické po jednom zástupci vždy na celé dvouleté studijní období jmenovaném.

Náklady časopiseckého učení nese stát v ressortu ministerstva školství a národní osvěty. Při vyměření příslušné dotace bude pamatováno i na opatření věcných pomůcek, z nichž by mohlo postupně býti vybudováno novinářské museum a odborná knihovna, i na vydání hlavních přednášek knižně nebo litograficky.

Časopisecké, knihtiskařské a nakladatelské podniky, úřady a samosprávné sbory budou požádány, aby seminární knihovně novinářského učení dodávali po výtisku publikací jimi vydaných.

K tomu dlužno poznamenati: Rozdělení ve tři odbory dle tří hlavních směrů žurnalistické činnosti provedeno celkem dle návrhů Bücherových v Lipsku. U nás vyslovována částečně pochybnost zejména co do vhodnosti třetího odboru (literárně-uměleckého), v němž prý denní listy nejspíše mohou si sjednati spolupracovníky externí. Přimlouvali se však za jeho zřízení nejhorlivěji právě vědečtí a zároveň též žurnalisticky činní příslušníci těchto oborů.

Současnému zápisu do dvou nebo všech odborů, jinak přípustnému zabráni asi prozatím fakticky časová kolise přednášek a cvičení.

Aby byl žurnalistickému učení zabezpečen ráz pevného celku, smějí posluchači, kteří by si chtěli vybrati jen některé předměty, zapsáni býti jen jako mimořádní, třebaš jinak měli nárok na zápis jakožto posluchači řádní.

Občasná kontrola návštěv byla požadována v četných dobrozdáních a byla na loňských kursech konsulárních a diplomatických prováděna občas posluchači samými.

Stavovské korporace novinářské přály si důrazně zavedení závěrečné státní zkoušky, hodlajíce prý se pak ve stavovském zájmu zasaditi o to, aby kromě případů zvlášť již osvědčeného vynikajícího nadání žurnalistického neb spisovatelského nebyl nikdo za člena redakce denních listů přijat, kdo se nevykáže absolvováním a závěrečnou státní zkouškou novinářského učení.

Aby se před budoucí konečnou úpravou novinářského učení vyzkoušelo nyní navrhované jeho zařízení, obmezeno toto učení prozatím na jediný kurs dvouletý.

Zařízení kratších vzdělávacích kursů pro mimopražskou žurnalistiku bylo organisacemi novinářskými zvláště vřele doporučováno.

Pro žurnalisty bylo již nyní systemisováno několik cestovních stipendií za hranice, a jest žádoucí, aby byla tato stipendia soustavněji vybudována.

Účast žurnalistických korporací při provádění novinářského učení netřeba zajisté zvláště ospravedlňovati.

Pokud jde o učební osnovu novinářského učení, zavádí tato jednak přednášky všeobecné pro všechny obory (pro žurnalistiku politickou, hospodářskou i literárně-uměleckou), jež soustředěny téměř na veskrz v prvním ročníku, kdežto druhý ročník, pro nějž podrobnou učební osnovu vzhledem k rozmanitosti předmětů prozatím podati nelze, určen jest pro speciálnější přednášky a hlavně pro cvičení a exkurse, které postupem druhého roku budou ve vyučování zabíratí místo vždy výhradnější.

V podrobnostech navržena jest učební osnova českého učení novinářského asi takto:

I. Celosemestrové přednášky, společné všem 3 odborům.

1. Dějiny, technika a organisace časopisectví. — 2. Novinářská čeština. — 3. Hlavní novodobé proudy filosofické. — 4. Základní myšlenky právního řádu. — 5. Základy nauky národohospodářské. — 6. Základy finanční vědy. — 7. Hospodářský a politický zeměpis. — 8. Vývoj ideí a hnutí sociálních od francouzské revoluce. — 9. Nástin starého a nového Orientu: — 10. Vývoj a význam vědy a praxe technické.

Uhrnem 14 hodin v I. a 15 hodin v II. semestru.

Přednáškové cykly, společné všem odborům:

Právo autorské. — Právo tiskové. — Ethika novinářství a veřejného života vůbec. — Dějiny časopisectví československého. — Organisace světového tisku a profily vynikajících žurnalistů. — Rozbor sociálních jevů normálních a patologických.

Všem odborům budou společny též cvičebné kursy, potřebám novinářství přizpůsobené, z oněch moderních jazyků západních a slovanských, ku kterým se přihlásí dostatečný počet posluchačů, alespoň po 2 hodinách týdně, rovněž cvičení ve stenografii české, po případě i jinojazyčné.

II. Přednášky pro jednotlivé odbory.

A. Celosemestrové přednášky odboru pro žurnalistiku politickou.

11. Vývoj světové války a hlavní politické problémy moderní doby. — 12. Hlavní problémy práva mezinárodního. — 13. Historický vývoj českého státu. — 14. Dějiny české politiky od roku 1879. — 15. Politické směry a strany vůbec a v československé republice zvláště. — 16. Ústava československé republiky. — 17. Správní organisace československé republiky. — 18. Hospodářsko-politický zeměpis československé republiky. — 19. Statistika a politika populační.

Přednáškové cykly odboru pro žurnalistiku politickou:

Národnostní otázka v republice československé. — Čechoslováci za hranicemi. — Zahraniční politika naší emigrace ve světové válce. — Mírové smlouvy. — Příčiny světové války. — Průběh světové války. — Organisace branné moci a vojenské zřízení novodobých států. — Parlamentarismus v Anglii, Francii a jiných státech.

V druhém ročníku též kratší přednášky o současné Anglii, Francii, Americké Unii, Německu, Rusku, Balkáně, Japonsku, o poměru státu a církve, o koloniální otázce a pod.

B. Celosemestrové přednášky odboru pro žurnalistiku hospodářskou.

Společně s odborem pro žurnalistiku politickou s tímž počtem hodin přednášky o hlavních problémech práva mezinárodního, o ústavě a správni organizaci, o hospodářsko-politickém zeměpisu československé republiky a o statistice a politice populační a kromě toho dále tyto předměty: 20. Základy politiky národohospodářské. — 21. Hospodářská a sociální politika československé republiky. — 22. Bankovníctví a bursa. — 23. Finance státní a samosprávné. — 24. Ústavní právo finanční. — 25. Statistika všeobecná a československá. 26. Organizace světového obchodu a průmyslu.

Přednáškové cykly a ojedinelé přednášky odboru pro žurnalistiku hospodářskou o těchto tématech:

Finanční vývoj moderních států (Anglie, Francie, Německa, Americké Unie, Japanu). — Finanční politika československé republiky. — Mírové smlouvy. — Hospodářské a sociální poměry československé republiky. — Hospodářské a sociální poměry národů západní kultury, národů slovanských, národů blízkého Orientu a národů východoasijských.

C. Celosemestrové přednášky odboru literárně-uměleckého.

27. Encyklopedie dějin náboženství. — 28. Přehled moderních literatur západních. — 29. Přehled moderních literatur slovanských. — 30. Dnešní literatura československá. — 31. Dějiny výtvarných umění. — 32. Význačné zjevy moderní hudby. — 33. Moderní divadlo. — 34. Významné zjevy kultury islámské.

Přednášky a přednáškové cykly odboru literárně-uměleckého.

Dějiny české kritiky literární, hudební, divadelní, výtvarné. — Nejvýznačnější zjevy českého novinářství (Havlíček, Neruda, Barák, Svatoopluk Čech, Eim a j.). — Hlavní etapy ve vývoji lékařské vědy a praxe.

Přednáškové cykly míněny jsou vesměs zpravidla jakožto šestihodinové, pro některé speciální předměty pak projektovány jsou přednášky ojedinelé.

V osnově žurnalistického učení tyto přednáškové cykly o menším počtu hodin a přednášky ojedinelé, jež osvědčily se znamenitě již při kursech konsulárních a diplomatických, docházejí nyní ještě širšího použití, daného ovšem rozmanitostí učiva žurnalistovi potřebného. Výpočet jejich zde podaný není ovšem daleko úplný ani definitivní.

Zvláštní péče budou vyžadovati cvičení seminární, jež mají býti svěřena výhradně praktikům již osvědčeným.

Také seminární cvičení projektují se jednak jakožto všeobecná, jednak jako zvláštní pro každý jednotlivý odbor.

Ve všeobecném semináři budou prakticky s použitím vyučovačích pomůcek a ovšem s doprovodem theoretických výkladů probírány tyto hlavní předměty: 1. Novinářská technika části politické, hospodářské i literárně-umělecké (články, zprávy, polemiky, organizace zpravodajství, způsob, jak v novinách pojednávat o literatuře, umění i jak traktovati feuilletony, novinářská reportáž). — 2. Vnitřní organizace

redakce (chef, sekretář, ressorty, technika redigování atd.), psychologické podmínky účinnosti novinářské práce (znalost čtenářstva, novinářský sloh, nadpisy článků a zpráv, lámání sazby atd.). — 3. Tiskárna a základy techniky reprodukční. — 4. Administrace žurnálu (kalkulace, inserce, expedice).

V seminářích dle odborů zřízených budou se na př. konati cvičení ve zpravodajství i zhotovování stručných zpráv o pozoruhodných událostech v životě politickém, hospodářském neb vědeckém. Zprávy od tiskových kanceláří, cizích časopisů a pod. docházející se čtou, kritisují, redakčně zpracovávají a pro tisk upravují; zkoumá se jejich pravdivost, kvalita zdrojů, ze kterých docházejí, důvody pro jejich pravděpodobnost a proti ní, a podobně se vykládají, opatřují komentáři, kritisují a zpracovávají zprávy telegrafické a telefonické. Navštěvují se zasedání politických a zájmových sborů, soudní líčení civilní a trestní, veřejné schůze a tábory, redakce i administrace a tiskárny velkých denníků, tiskové kanceláře a kanceláře insertní, banky, továrny atd., navštěvují se divadla a koncerty a píší se o nich referáty, které se podrobují společné kritice. Poněvadž přirozeně budoucí ředitelé seminářů nemohou býti obeznámeni ani s methodou seminárních cvičení, ani s celkovým příslušným materiálem, budou potřebovati ke konání semináře zvláštní přípravy a snad i odborného vědění, tak že mohou v nejlepším případě počítati až v letním semestru prvního roku školního.

Přirozeně musí býti pro seminář opatřeny nezbytně věcné pomůcky, jako příručky lexikografické, statistiky, mapy, čítarna časopisů, archiv, korespondence atd.; ke spolupráci budou přibírání též zdejší dopisovatelé do listů zahraničních a zástupci tisku z ciziny, aby přednášeli o novinách svých zemí a pod. Veškeré výklady budou provázeny kritickou bibliografií, poučením o hledání a povaze pramenů i o způsobu, jak jich používati atd.

Žurnalistické korporace si přály též zvláštního vyučování ve stenografii, psaní na stroji a v jazycích moderních. Ačkoliv není u nás po převratu nouze o vzdělávací příležitosti jazykové, nebude nesnadno vyhověti tomuto přání alespoň pro nejčelnější cizí jazyky, jednak a snad nejlépe pomocí zdejších žurnalistů cizojazyčných, jednak jinými učiteli jazyků; některé přednáškové cykly by mohly přímo v cizím jazyce býti přednášeny, po případě žurnalisty neb politiky cizozemskými. —

Vyučovací správa podnikne projektovaným učením žurnalistickým pokus velmi záslužný a zajímavý, ale také velmi odvážný a obtížný; jeho zdar a příští stabilisace žurnalistického učení bude záviseti nejen na přičinění učitelů a správy učení, nebo na podpoře vlády, nýbrž v první řadě na porozumění a spolupráci novinářů samých a jejich organizací i na ohlasu, jakého doznají výklady, na novinářském učení konané, v širších kruzích českého vzdělanstva. Spolu se zařízeními sociálně-politickými, ministerstvem sociální péče připravovanými, naše republika chystá i československé žurnalistice a jejím příslušníkům lepší bohdá budoucnost, ve správném vědomí, že dobře založený a vším potřebným opatřený tisk jest, jak dobře podotýká sjezdová resoluce Československé obce novinářské, nejlepším a nejsilnějším spolupracovníkem o ideálech národa.